

शर्मिष्ठायां त्रयः पुत्राः इत्युः अशुः पुरुषः ।
तत्र यदुप्रभृतयश्चत्वारः पितुराज्ञावेत्तनं कृत-
वन्तः पित्रा श्रमाः । अथैषुपुत्रं यदुं श्रमाप तव
वंशे राजा चक्रवर्ती मा भूदिति । तुर्वसु-
इत्युनूनं श्रमाप युष्माकं वंश्या वेदवाद्या श्लोका
भविष्यन्ति । इति श्रीभागवतमत्तम् ॥ * ॥

(“अष्टजन्तु पञ्चवान् पुच्छात् प्रसावाद्द्राविडान्
श्रकान् ।

योनिदेशाच्च यवनान् शकतः शवरान् बहून् ॥
श्वजतश्चाष्टजन्तु काशीच्छरभांश्चैव पार्श्वतः
पौच्छान् किरातान् यवनान् सिंहेषान् वर्मरान्
खशान् ॥

चिद्युक्तांश्च पुलिन्दांश्च चीनान् जूनान् सके-
रलान् ।

ससर्ज फेनतः सा गौर्ल्लेच्छान् बहुविधानपि ॥”
सा वशिष्ठस्य धेनुः । इति महाभारते । १।१२७६।
३५—३७ ॥ अथ्यच्च । “श्रकजवनकाब्जो-
पारदपङ्कवा हन्यमानास्तत्कुलगुरुं वशिष्ठं
श्ररयं ययुः । अथेतान् वशिष्ठो जीवन्मृतकान्
कृत्वा सगरमाह । वत्स वत्सालमेभिर्जीवन्मृत-
केरनुकृतेः । एते च मयेव त्वत्प्रतिज्ञापालनाय
निजधर्मैर्हिजसङ्गपरित्यागं कारिताः । स
तथेति तद्गुरुवचनमभिनन्द्य तेषां वेद्यान्व-
त्वमकारयत् । जवनान्खितशिरसोऽर्हसुखान्
श्रकान् प्रलम्बकेशान् पारदान् पङ्कवांश्च प्रस्यु-
धराग्निःखाध्यायवधटकारानेतानन्यांश्च क्षत्रि-
यांश्चकार । ते चात्मधर्मपरित्यागाद्ब्राह्मण्यैश्च
परित्यक्ता श्लेच्छतां ययुः ॥” इति विष्णुपुराणे । ४।
३ । १८—२१ ॥ * ॥ प्रकारान्तरैश्च तस्योत्-
पत्तिर्यथा,—

सूत उवाच ।

“वंशे स्वायम्भुवस्यासीदङ्गो नाम प्रजापतिः ।
ऋद्वीसु दुहित्वा तेन परिणीतातिदुर्मुखी ॥
सुतीर्था नाम तस्यास्तु वेनो नाम सुतः
पुरा ।

अधर्मनिरतः कामी बलवान् चसुधाधिपः ।
लोकैःप्यधर्मैश्चञ्चलः परभाष्यापहारकः ॥
धर्मचारप्रसिद्धार्थं जगतोऽस्य महर्षिभिः ।
अनुनीतोऽपि न ददावनुचां स यदा ततः ॥
श्रापेन मारयित्वाेनमराजकभयाहिताः ।
ममभ्युर्ग्राह्यास्तस्य बलाद्देहमकलायाः ॥
तत्कायात्मथमानात्तु निपेतुर्ल्लेच्छजातयः ।
शरीरे मातुरंशेन लज्जान्नसमप्रभाः ॥”

इति मत्स्यपुराणे । १० । ३—८ ॥ * ॥
श्लेच्छभाषाभ्यासनिषेधो यथा,—

“न सातयेद्विद्वकाभिः फलानि वै फलेन तु ।
न श्लेच्छभाषां शिञ्चेत् नार्क्यैश्च पदासनम् ॥”

इति कौर्म्मर्ण उपविभाग १५ अध्यायः ॥ * ॥

तस्य मध्यमा तामसी गतिर्यथा, मानवे ।
१२ । ४३ ।

“हस्तिनश्च तुरङ्गाश्च शूद्रा श्लेच्छाश्च गहिताः ।
सिंहा व्याघ्रा वराहाश्च मध्यमा तामसी
गतिः ॥”

(मन्त्रणाकाले श्लेच्छापसारणसुक्तं यथा, मनु-
संहितायाम् । ७ । १४६ ।

“जडम्कान्त्वधिरास्तेभ्यंग्योनान् वयोऽति-
मान् ।

श्लोश्लेच्छयाधितयज्ञान् मन्त्रकालेऽपसार-
येत् ॥”

“अथवा एवंविधा मन्त्रिणो न कर्मायाः । बुद्धि-
विभ्रमसम्भवात् ॥” इति तन्नाथ्ये मेधातिथिः ॥
श्लेच्छानां पशुधर्मिलम् । यथा, महाभारते । १।
८४ । १५ ।

“गुरुदारप्रसक्त्यु तिम्रंग्योनिगत्येव च ।
पशुधर्मिषु पापेषु श्लेच्छेषु त्वं भविष्यसि ॥”

श्लेच्छकन्दः, पुं, (श्लेच्छप्रियः कन्द इति मध्यपद-
लोपी कर्मधारयः ।) जगुणम् । इति राज-
निर्घण्टः ॥ (तस्य पर्यायो यथा,—

“लघुनस्तु रसोनः स्यादुद्यगन्धो महौषधम् ।
अरिरो श्लेच्छकन्दश्च पवनेष्टो रसोनकः ॥”

इति भावप्रकाशस्य पूर्वखण्डे प्रथमे भागे ॥
श्लेच्छजातिः, स्त्री, (श्लेच्छस्य जातिरिति षष्ठी-
तत्पुरुषः श्लेच्छरूपा जातिरिति कर्मधारयो
वा ।) गोमांसखादकवज्जुविरहभाषकसञ्जा-
चारविहीनवर्णः । यथा,—

“गोमांसखादको यस्तु विरहं बहु भाषते ।
सञ्जाचारविहीनश्च श्लेच्छ इत्यभिधीयते ॥”

इति प्रायश्चित्ततत्त्वष्टतबोधायनवचनम् ॥
अपि च ।

“भेदाः किरातश्रवरपुलिन्दा श्लेच्छजातयः ॥”
इत्यमरः । २ । ४० । २० ॥

अथ्यच्च ।
“पौच्छकाशौड्रद्रविडाः काब्जोजा शवनाः
श्रकाः ।

पारदाः पङ्कवाश्रीनाः किराताः दरदाः
खशाः ॥

सुखवाहुरपञ्चानां या लोके जातयोर्बहिः ।
श्लेच्छवाचश्चायंवाचः सर्वे ते दस्यवः स्मृताः ॥”
इति मानवे १० अध्यायः ॥

श्लेच्छदेशः, पुं, (श्लेच्छानां देशः श्लेच्छप्रधानो
देशो वा ।) चातुर्वर्ण्यव्यवस्थादिरहित-
स्थानम् । तत्पर्यायः । प्रत्यन्तः २ । इत्यमरः ।
२ । १ । ७ ॥ भारतवर्षस्थानं प्रतिगः
प्रत्यन्तः । श्लेच्छति शिष्टाचारहीनो भवत्यत्र
श्लेच्छः अल् । स चासौ देशश्चेति श्लेच्छदेशः ।
किंवा श्लेच्छयन्ति असंस्कृतं वदन्ति शिष्टा-

चारहीनो भवन्तीति वा पचादपि श्लेच्छा
नीचजातयः तेषां देशो श्लेच्छदेशः । भारतवर्ष-
स्थानः शिष्टाचाररहितः कामरूपवद्वादिः ।
उक्तञ्च ।

चातुर्वर्ण्यव्यवस्थानं यस्मिन् देशे न विद्यते ।
श्लेच्छदेशः स विज्ञेय आर्यावर्णस्ततः पर-
मिति ॥”

इति भरतः ॥

(अपि च, मनुः । २ । २३ ।

“लज्जासारस्तु चरति ऋगो यत्र स्वभावतः ।
स ज्ञेयो यन्नियो देशो श्लेच्छदेशस्ततःपरम् ॥”

श्लेच्छभोजनं, स्त्री, (सुच्यते यदिति । भुञ्ज् + कर्मिश्च
ल्युट् । ततो श्लेच्छानां भोजनम् ।) यावकः ।
इति शब्दरत्नावली ॥

श्लेच्छभोजनः, पुं, (सुच्यतेऽसौ इति । भुञ्ज् +
ल्युट् । श्लेच्छानां भोजनः । (गोधूमः । इति
चिकाण्डशेषः ॥

श्लेच्छमखलं, स्त्री, (श्लेच्छानां मखलं सन्द्रोहोत्त ।)
श्लेच्छदेशः । इति हेमचन्द्रः ॥

श्लेच्छमुखं, स्त्री, (श्लेच्छे श्लेच्छदेशे मुखसुत्पत्ति-
रस्य । इत्यमरटीकायां रघुनाथः ।) तान्त्रम् ।
इत्यमरः । २ । ६ । ६७ ॥ (तथास्य पर्यायः ।
“तान्त्रमौडुम्बरं सुखसुदुम्बरमपि स्मृतम् ।
रविप्रियं श्लेच्छमुखं सुख्यपर्यायनामकम् ॥”
इति भावप्रकाशस्य पूर्वखण्डे प्रथमे भागे ॥

“तान्त्रमौडुम्बरं श्लेच्छं विद्यात् श्लेच्छमुख-
न्तथा ॥”

इति गारुडे २०८ अध्याये ॥

श्लेच्छाशः, पुं, (श्लेच्छैरश्रयते इति । अश्र् + कर्मिश्च
+ घञ् ।) श्लेच्छभोजनः । गोधूमः । इति
कैचित् ॥

श्लेच्छास्यं, स्त्री, (श्लेच्छे श्लेच्छदेशे आसुत्पत्ति-
रस्य ।) तान्त्रम् । इति हारावली ॥

श्लेच्छितं, स्त्री, (श्लेच्छे देश्योक्तौ + क्तः ।) श्लेच्छ-
भाषा । अपशब्दः । तत्पर्यायः । परभाषा २ ।
इति हारावली ॥

श्लेच्छ, ऋ उच्चादे । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
पर०-अक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेडत् । श्लेच्छति
लोकः उच्चादातीत्यर्थः । इति दुर्गादासः ॥

श्लेच्छ, ऋ उच्चादे । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
पर०-अक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेडत् । श्लेच्छति ।
उच्चादातीत्यर्थः । इति दुर्गादासः ॥

श्लेव, ऋ ड सेवने । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
आत्म०-सक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेवत् । ड,
श्लेवते । इति दुर्गादासः ॥

श्ले, कान्तिसंज्ञये । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
पर०-अक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेवत् । ड,
श्लेवते । इति दुर्गादासः ॥

श्ले, कान्तिसंज्ञये । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
पर०-अक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेवत् । ड,
श्लेवते । इति दुर्गादासः ॥

श्ले, कान्तिसंज्ञये । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
पर०-अक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेवत् । ड,
श्लेवते । इति दुर्गादासः ॥

श्ले, कान्तिसंज्ञये । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
पर०-अक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेवत् । ड,
श्लेवते । इति दुर्गादासः ॥

श्ले, कान्तिसंज्ञये । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
पर०-अक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेवत् । ड,
श्लेवते । इति दुर्गादासः ॥

श्ले, कान्तिसंज्ञये । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
पर०-अक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेवत् । ड,
श्लेवते । इति दुर्गादासः ॥

श्ले, कान्तिसंज्ञये । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
पर०-अक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेवत् । ड,
श्लेवते । इति दुर्गादासः ॥

श्ले, कान्तिसंज्ञये । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-
पर०-अक०-सेट् ।) ऋ, अमिश्लेवत् । ड,
श्लेवते । इति दुर्गादासः ॥

